

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ
ПОСІБНИК
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“ФІНАНСОВЕ ПРАВО”**

Харків
2015

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ
ПОСІБНИК**

**ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“ФІНАНСОВЕ ПРАВО”**

(галузь знань 08 “Право”,
перший (бакалаврський) освітньо-кваліфікаційний рівень,
спеціальність 081 “Право”)

**Харків
2015**

*Рекомендовано до видання редакційно-видавничою радою
університету (протокол № 9 від 15.10.2015 р.)*

Навчально-методичний посібник для самостійної роботи та практичних занять з навчальної дисципліни “Фінансове право” (галузь знань 08 “Право”, перший (бакалаврський) освітньо-кваліфікаційний рівень, спеціальність 081 “Право”) / уклад.: М. П. Кучерявенко, О. О. Дмитрик, П. М. Дуравкін та ін. – Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2015. – 52 с.

У к л а д а ч і: М. П. Кучерявенко,
О. О. Дмитрик,
П. М. Дуравкін,
Т. М. Шульга,
А. М. Котенко,
О. О. Головашевич,
О. В. Макух,
Є. М. Смичок,
Г. С. Романова,
К. О. Токарева

1. ВСТУП

Фінансове право являє собою сукупність взаємопов'язаних правових норм, що регулюють особливе коло суспільних відносин – фінансових. У сучасних умовах, що характеризуються зміною економічної основи України, наданням широких повноважень органам місцевого самоврядування, суттєво змінюється, удосконалюється фінансово-правове регулювання різних сфер. Законодавство, що регулює фінансові відносини, є мобільним, розгалуженим. Нові реалії українського державотворення потребують додаткового осмислення сутності сучасного фінансового права. Більш того, в умовах розвитку України як демократичної, правової, соціальної держави на процес державотворення та вдосконалення правової системи значно впливають розробки вчених-фінансистів. Отже, стає вагомішою роль фінансового права як галузі, науки і навчальної дисципліни, що є важливим чинником формування демократичного світогляду.

Усе це вказує на посилення значення навчальної дисципліни “Фінансове право” і, як наслідок, підвищення вимог до якості її змісту.

Головною метою курсу є розкриття (вивчення) сукупності правових норм, що регулюють фінансові відносини в Україні, характеристика їх взаємозв'язку зі змінами, що відбуваються у фінансовій системі держави в умовах становлення ринкової економіки, розширення уявлень щодо фінансово-правового регулювання фінансової діяльності держави та органів місцевого самоврядування. З урахуванням цього передбачається розгляд багатьох питань з найбільш важливих фінансово-правових проблем розвитку України, зокрема, поняття фінансів, публічної фінансової діяльності, фінансової системи, фінансового контролю, правового регулювання бюджетних, податкових, валютних

та інших фінансових відносин. Завданням вивчення “Фінансового права” є засвоєння студентами фінансово-правових категорій, вміння орієнтуватися в масиві законодавства, що регулює фінансові відносини.

Під час підготовки до колоквіумів і практичних занять необхідно виконати завдання, наведені у посібнику. На практичному занятті правильність вирішення завдання перевіряється в аудиторії шляхом обговорення, наведення аргументів, посилянй на відповідні нормативно-правові документи тощо.

У результаті опанування навчальної дисципліни “Фінансове право” студенти повинні:

знати фінансово-правову термінологію, основні положення фінансового права;

уміти працювати з нормативно-правовими актами, що регулюють фінансові відносини; аналізувати їх зміст; порівнювати фінансово-правові категорії, розкривати взаємозв’язок з іншими дисциплінами; логічно викладати матеріал; аргументовано доводити свою думку.

2. ЗАГАЛЬНИЙ РОЗРАХУНОК ГОДИН ЛЕКЦІЙ, ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ, САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

№ п/п	Тема	Всього годин	У тому числі		
			лекції	практичні заняття, колоквиуми	самостійна робота
1	Публічна фінансова діяльність	8	2	2	4
2	Фінансове право в правовій системі України	8	2	2	4
3	Фінансово-правові норми і фінансові правовідносини	8	2	2	4
4	Правове регулювання фінансового контролю в Україні	11	2	4	5
5	Правове регулювання бюджетних відносин в Україні. Бюджетна система України	10	2	4	4
6	Бюджетний процес	12	4	4	4
7	Міжбюджетні відносини	8	2	2	4
8	Правове регулювання державного боргу та державного кредиту	8	2	2	4
9	Правовий режим позабюджетних державних цільових фондів	8	2	2	4
10	Податкове право і податкова система України	8	2	2	4
11	Фінансово-правові основи грошового обігу, платіжних систем та банківської діяльності	8	2	2	4
12	Правове регулювання валютних відносин	8	2	2	4
Разом		105	26	30	49*

*До цього числа включено 10 год індивідуальної роботи.

ЗАТВЕРДЖЕНО
вченою радою Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого
(протокол № 10 від 22.05.2015 р.)

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “ФІНАНСОВЕ ПРАВО”

Т е м а 1. Публічна фінансова діяльність

Фінанси як система відносин. Розмежування фінансів як відносин і фінансів як сукупності матеріальних важелів. Передумови виникнення фінансів. Зміст, ознаки та функції фінансів. Співвідношення фінансів і грошових фондів. Централізовані та децентралізовані публічні грошові фонди.

Зміст публічних фінансів. Державні фінанси і фінанси територіальних громад. Склад публічних фінансів. Позабюджетні кошти держави і територіальних громад.

Діяльність держави в галузі управління фінансами. Принципи, форми та методи публічної фінансової діяльності. Стадії публічної фінансової діяльності. Мобілізація коштів до публічних фондів. Розподілення коштів фондів держави і територіальних громад. Витрачання коштів публічних фондів. Контроль за рухом коштів публічних фондів.

Система державних органів, що здійснюють публічну фінансову діяльність, та їх правовий статус. Органи загальної компетенції. Органи спеціальної компетенції.

Фінансова система, її зміст та структура. Підстави включення елементів до фінансової системи держави. Ланки фінансової системи. Бюджетна система. Податкова система. Кредитна система. Державне страхування. Банківська система. Грошова система. Фінанси підприємств.

Тема 2. Фінансове право в правовій системі України

Фінансове право як галузь публічного права. Предмет і метод фінансового права. Роль владних приписів у регулюванні фінансових відносин. Особливості методу регулювання фінансових відносин.

Система фінансового права. Загальна та Особлива частини.

Джерела фінансового права. Нормативно-правовий акт. Міжнародний договір. Акти органів судової влади в механізмі правового регулювання фінансових відносин. Тенденції розвитку джерел фінансового права в Україні.

Місце фінансового права в системі права. Зв'язок фінансового права з іншими галузями права.

Фінансове законодавство, його склад та особливості. Систематизація фінансового законодавства України. Бюджетний кодекс України. Податковий кодекс України.

Наука фінансового права та основні напрями її розвитку на сучасному етапі.

Тема 3. Фінансово-правові норми і фінансові правовідносини

Поняття фінансово-правових норм та їх ознаки. Структура фінансово-правової норми. Гіпотеза. Диспозиція. Особливості санкції фінансово-правової норми.

Види фінансово-правових норм. Підстави класифікації та співвідношення окремих груп фінансово-правових норм. Дія фінансово-правових норм у часі, просторі та за колом осіб.

Фінансові правовідносини, їх зміст та особливості. Підстави виникнення, зміни та припинення фінансових правовідносин. Юридичний факт.

Структура фінансових правовідносин. Суб'єкти фінансового права та фінансових правовідносин. Адміністративно-територіальні утворення, колективні суб'єкти, індивідуальні

суб'єкти. Об'єкти фінансових правовідносин. Зміст фінансових правовідносин.

Види фінансових правовідносин і підстави їх класифікації.

Т е м а 4. Правове регулювання фінансового контролю в Україні

Місце фінансового контролю в державному управлінні рухом публічних грошових коштів. Поняття та значення фінансового контролю. Реалізація фінансової дисципліни при здійсненні фінансового контролю.

Об'єкти фінансового контролю. Співвідношення об'єкта фінансових правовідносин та об'єкта фінансового контролю.

Види фінансового контролю та підстави їх класифікації.

Методи фінансового контролю. Аналіз фінансової діяльності. Обстеження. Облік. Ревізія та перевірка, їх співвідношення й види. Фінансово-економічна експертиза. Порядок проведення ревізій та перевірок. Періодичність проведення ревізій та перевірок. Акти за підсумками проведення ревізій та перевірок, їх правові наслідки.

Система контролюючих органів у галузі публічної фінансової діяльності. Органи фінансового контролю загальної та спеціальної компетенції.

Незалежний фінансовий контроль.

Т е м а 5. Правове регулювання бюджетних відносин в Україні. Бюджетна система України

Бюджетне право в системі фінансового права. Зв'язок бюджетного права з іншими складовими фінансового права. Система бюджетного законодавства.

Особливості бюджетних правовідносин. Суб'єкти бюджетних правовідносин. Об'єкт бюджетних правовідносин. Зміст бюджетних правовідносин. Види бюджетних правовідносин.

Бюджетна система України. Склад бюджетної системи України. Державний бюджет. Місцеві бюджети. Зведений бюджет. Принципи бюджетної системи України, їх сутність.

Поняття бюджету та його значення для функціонування держави. Ознаки бюджету. Складові бюджету. Загальний та спеціальний фонди бюджету. Резервний фонд. Державний фонд регіонального розвитку. Бюджетна класифікація та її склад. Класифікація доходів бюджету. Класифікація видатків та кредитування бюджету. Класифікація фінансування бюджету. Класифікація боргу.

Дефіцит та профіцит бюджету, залишок бюджетних коштів. Підстави й випадки прийняття бюджетів із дефіцитом. Джерела фінансування бюджету. Напрями використання коштів у разі профіциту бюджету.

Порушення бюджетного законодавства. Заходи впливу за порушення бюджетного законодавства, порядок їх застосування. Відповідальність за порушення бюджетного законодавства.

Т е м а 6. Бюджетний процес

Бюджетний процес та його принципи. Стадії бюджетного процесу. Поняття бюджетного циклу. Бюджетний період. Співвідношення бюджетного циклу та бюджетного періоду.

Учасники бюджетного процесу. Розпорядники бюджетних коштів: головні розпорядники бюджетних коштів та розпорядники бюджетних коштів нижчого рівня. Відповідальні виконавці бюджетних програм. Одержувачі бюджетних коштів.

Поняття бюджетних повноважень. Зміст інституту бюджетних повноважень. Бюджетні повноваження України. Бюджетні повноваження територіальних громад.

Застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі. Складові програмно-цільового методу в бюджетному процесі.

Складання проектів бюджетів. Основні напрями бюдже-

тної політики на наступний рік. Бюджетні запити.

Розгляд і прийняття закону про Державний бюджет України, рішень про місцеві бюджети.

Виконання бюджету. Розпис бюджету. Внесення змін до Державного бюджету України та місцевих бюджетів. Скорочення видатків і кредитування бюджетів. Захищені статті бюджету. Кошторис бюджетних установ. Порядок складання і затвердження кошторисів бюджетних установ.

Звітність про бюджет. Підготовка і обговорення звіту про виконання бюджету та прийняття рішення щодо нього.

Контроль та аудит у бюджетному процесі.

Т е м а 7. Міжбюджетні відносини

Поняття міжбюджетних відносин. Мета регулювання міжбюджетних відносин.

Розмежування видатків між бюджетами. Видатки, що здійснюються з Державного бюджету України. Видатки місцевих бюджетів. Розрахунок видатків, що враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів. Фінансові нормативи бюджетної забезпеченості. Корируючі коефіцієнти фінансових нормативів бюджетної забезпеченості.

Поняття і види міжбюджетних трансфертів. Офіційні трансферти. Дотації вирівнювання. Субвенції. Кошти, що передаються до Державного бюджету України і місцевих бюджетів з інших місцевих бюджетів. Додаткові дотації.

Порядок надання міжбюджетних трансфертів.

Т е м а 8. Правове регулювання державного боргу та державного кредиту

Поняття державного (місцевого) боргу. Економічні та соціальні наслідки боргу.

Види державного боргу. Внутрішній та зовнішній державний борг. Граничний обсяг боргу. Управління державним боргом. Погашення та обслуговування державного боргу. Фонд обслуговування державного внутрішнього боргу України.

Поняття кредитування. Місце та особливості державного кредиту. Співвідношення державного кредиту із системою державних доходів. Особливості правовідносин, що виникають у галузі державного кредиту. Форми державного кредиту та підстави їх класифікації.

Правове регулювання внутрішніх державних та місцевих позик. Підстави здійснення державних та місцевих запозичень. Право на здійснення запозичень.

Державні цінні папери. Облігації державної внутрішньої позики. Казначейські сертифікати.

Державні (місцеві) гарантії. Гарантії по виконанню боргових зобов'язань.

Т е м а 9. Правовий режим позабюджетних державних цільових фондів

Поняття та класифікація цільових позабюджетних державних цільових фондів коштів. Значення цільових фондів та їх співвідношення з коштами бюджетів.

Особливості фінансово-правового регулювання відносин, що виникають при формуванні, розподілі та використанні коштів цільових фондів.

Правовий режим страхових внесків у позабюджетні цільові фонди. Єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Правові засади діяльності Пенсійного фонду України. Правовий статус Державного фонду охорони навколишнього природного середовища.

Правовий статус Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

Т е м а 10. Податкове право і податкова система України

Податкове право в системі фінансового права. Предмет і метод податкового права. Податкове законодавство України.

Податкова система України та її структура. Загальнодержавні податки та збори. Місцеві податки та збори.

Поняття податку, його ознаки та функції. Поняття збору, його співвідношення із поняттям податку.

Правовий механізм податку та його елементи. Загальні засади встановлення податків і зборів.

Класифікація податків та зборів. Податки з юридичних осіб. Податки з фізичних осіб. Податки зі змішаним платником. Прямі та непрямі податки.

Відповідальність за порушення податкового законодавства: поняття та види.

Т е м а 11. Фінансово-правові основи грошового обігу, платіжних систем та банківської діяльності

Поняття, суть і функції грошей. Види грошей.

Поняття грошового обігу. Правове регулювання грошового обігу. Грошова система. Елементи грошової системи. Платіжний баланс України. Основи грошово-кредитної політики України.

Поняття, зміст і види платіжних систем. Система електронних платежів Національного банку України.

Безготівкові розрахунки. Форми безготівкових розрахунків. Принципи здійснення безготівкових розрахунків. Черговість здійснення платежів.

Банківська система України та її структура. Публічно-правові основи банківської діяльності. Фінансово-правове регулювання відносин за участю банків, їх особливості.

Правовий статус Національного банку України. Функції Національного банку України, які пов'язані з фінансово-правовим регулюванням. Державні банки. Правовий статус інших банків в Україні.

Банківське регулювання та банківський нагляд.

Т е м а 12. Правове регулювання валютних відносин

Поняття валюти та валютних цінностей. Національна та іноземна валюти. Склад валютних цінностей. Цінні папери та платіжні доручення. Банківські метали. Класифікація видів валют. Поняття конвертованості валюти.

Валютні операції. Класифікація валютних операцій.

Валютне регулювання і валютний контроль. Порядок переміщення валютних цінностей через митний кордон України. Валютні обмеження. Органи, що здійснюють валютне регулювання і валютний контроль. Уповноважені банки. Агенти валютного контролю.

Відповідальність за порушення валютного законодавства.

4. ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Т е м а 1. Публічна фінансова діяльність

П л а н

1. Поняття фінансів, їх ознаки та функції.
2. Фінансова система держави та її структура.
3. Зміст, принципи, форми і методи публічної фінансової діяльності.
4. Органи фінансової діяльності.

Т е м а 2. Фінансове право в правовій системі України

П л а н

1. Предмет і метод фінансового права.
2. Система фінансового права.
3. Джерела фінансового права, фінансове законодавство.
4. Фінансове право в системі права.

Т е м а 3. Фінансово-правові норми і фінансові правовідносини

П л а н

1. Поняття, структура і особливості фінансово-правових норм.
2. Види фінансово-правових норм.
3. Поняття і особливості фінансових правовідносин.
4. Структура фінансових правовідносин.
5. Види фінансових правовідносин.

З а в д а н н я

1. Виходячи зі змісту Бюджетного кодексу України та Податкового кодексу України, наведіть приклади уповноважуваних, зобов'язуваних та забороняючих фінансово-правових норм. Наводячи конкретні приклади, вкажіть, у чому проявляється імперативний характер таких фінансово-правових норм. Поясніть, у чому полягають особливості санкцій фінансово-правових норм, і наведіть приклади.

2. Які з перерахованих відносин є фінансово-правовими?

- 1) між підприємством та банком, який відкрив йому розрахунковий рахунок;
- 2) між фізичною особою і органами доходів і зборів у зв'язку зі сплатою податку;
- 3) між органами доходів і зборів та імпортером у зв'язку зі сплатою мита;
- 4) між підприємцем і уповноваженим банком у зв'язку зі сплатою комісійної винагороди за операцію з купівлі-продажу іноземної валюти;
- 5) між органами доходів і зборів і платниками податків у зв'язку з наданням відстрочення по сплаті податку;
- 6) між освітньою установою і громадянином у зв'язку з наданням останнім освітніх послуг, покриття витрат на надання яких здійснюється за рахунок бюджетних коштів;
- 7) між фізичною особою та Фондом соціального страхування з тимчасової втрати працездатності з приводу виплати допомоги у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності.

3. Проведіть порівняльно-правову характеристику ч. 2 ст. 9 Бюджетного кодексу України зі статтями 9, 10 Податкового кодексу України.

Тема 4. Правове регулювання фінансового контролю в Україні

П л а н

1. Поняття, зміст та значення фінансового контролю.
2. Види фінансового контролю та підстави їх класифікації.
3. Методи фінансового контролю.
4. Органи фінансового контролю.
5. Незалежний фінансовий контроль.

З а в д а н н я

4. Документальною податковою перевіркою встановлено, що бухгалтерський облік на підприємстві ведеться з численними порушеннями: відсутній облік по деяких регістрах, пов'язаних з обрахуванням податкових платежів, облікові документи оформлені недбало, з численними виправленнями, підчистками, відсутня частина документів про прибуток-видаток коштів. В акті документальної перевірки зафіксовані конкретні суми заниження податкових зобов'язань, отриманих на підставі бухгалтерських документів підприємства. За матеріалами такої перевірки було прийнято рішення про застосування штрафних санкцій за приховування (заниження) прибутку.

Чи є правомірними дії посадових осіб податкового органу щодо даного підприємства?

5. Під час проведення ревізії на підприємстві ревізором вилучені у бухгалтера чорнові записи, що стосуються ведення бухгалтерського обліку даного підприємства. Вилучення оформлено протоколом, копію якого вручено під розписку директору підприємства.

Чи є правомірними дії ревізора?

6. Податковими органами проведено перевірку фінансово-господарської діяльності підприємства з питань своєчасності та повноти сплати податку на прибуток за минулий рік. У ході

перевірки порушень податкового законодавства не виявлено. Керівництво податкового органу призначило повторну перевірку для можливості виявлення порушень.

Чи правомірні дії податкових органів? Визначте порядок та підстави проведення повторної перевірки?

Т е м а 5. Правове регулювання бюджетних відносин в Україні. Бюджетна система України

П л а н

1. Бюджетне право в системі фінансового права.
2. Бюджетні правовідносини: особливості і види. Об'єкт, суб'єкт та зміст бюджетних правовідносин.
3. Поняття, структура і принципи бюджетної системи України.
4. Поняття бюджету та його структура.
5. Бюджетна класифікація: поняття і структура.
6. Відповідальність за порушення бюджетного законодавства: поняття та види.

З а в д а н н я

7. За даними Міністерства фінансів України, поточне виконання всіх місцевих бюджетів за доходами станом на 1-ше травня у середньому склало 104,9%. У зв'язку з цим Кабінетом Міністрів України прийнято рішення про вилучення частини надходжень з дохідної частини низки місцевих бюджетів та направлення вказаних коштів до дохідної частини Державного бюджету України.

Чи правомірні дії Кабінету Міністрів України? Чи дотримано принципів бюджетної системи України?

8. У зв'язку з прийняттям обласного бюджету з профіцитом загального фонду в сумі 10419,2 тис. грн на сесії обласної ради затверджено рішення про відкриття у філії комерційного банку рахунку, на якому будуть акумулюватися кошти з обласного бюджету, з метою покриття незапланованих у бюджеті витрат.

Чи правомірне таке рішення?

9. Головним управлінням зовнішньоекономічних зв'язків і міжнародних відносин обласної державної адміністрації використано бюджетні кошти в сумі 10 тис. грн не на фінансування розвитку прикордонного співробітництва (відповідно до Програми економічного і соціального розвитку області), як це передбачено обласним бюджетом, а на виплату премій окремим працівникам управління.

Проаналізуйте ситуацію. Які існують види юридичної відповідальності за порушення бюджетного законодавства?

Т е м а 6. Бюджетний процес

П л а н

1. Бюджетний процес та його стадії.
2. Учасники бюджетного процесу та їх повноваження.
3. Складання проектів бюджетів.
4. Розгляд та прийняття бюджетів.
5. Виконання бюджетів.
6. Підготовка та розгляд звіту про виконання бюджету і прийняття рішення щодо нього.

З а в д а н н я

10. Після березневого звіту про виконання бюджету виявлено недоотримання надходжень до дохідної частини бюджету, що мають сталий характер. Зокрема, суттєво зменшилися (на 25%) надходження від податку на прибуток підприємств. Для подолання такої ситуації народними депутатами на розгляд Верховною Радою України були подані пропозиції про внесення

змін до Закону про Державний бюджет на поточний рік, згідно з якими збільшувалися ставки деяких податків.

Проаналізуйте ситуацію. Який існує порядок внесення змін до Закону про Державний бюджет України?

11. Закон про Державний бюджет на поточний рік прийнято у квітні. Згідно з цим Законом у два рази збільшилися мінімальна заробітна плата та стипендії. Показники бюджету закладено відповідно до нового податкового законодавства, що встановлює пільги та скасовує кілька податкових платежів.

Яким чином будуть фінансуватися видатки бюджету до прийняття Закону про Державний бюджет на поточний рік та які саме? У яких розмірах у січні-березні буде виплачуватися заробітна плата та стипендія? Яким чином та у яких розмірах у січні-березні будуть сплачуватися податки та збори, що формують дохідні частини бюджетів різних рівнів?

12. Спеціальні фонди місцевих бюджетів недоотримали кошти на формування фондів фінансування будівництва автошляхів у зв'язку з виключенням із податкової системи України податку з власників транспортних засобів та інших самохідних машин та механізмів. Таким чином, фінансування ремонту та будівництва доріг на місцевому рівні не відбувалося.

Проаналізуйте ситуацію. Яким чином можна поповнити дохідну частину спеціальних фондів на місцевому рівні?

Т е м а 7. Міжбюджетні відносини

П л а н

1. Поняття та значення міжбюджетних відносин.
2. Розмежування видатків між бюджетами.
3. Поняття й види міжбюджетних трансфертів.
4. Порядок надання міжбюджетних трансфертів.

З а в д а н н я

13. Відповідно до Закону про Державний бюджет на поточний рік до обласного бюджету надійшли кошти як субвенція з Державного бюджету на виконання інвестиційного проекту в сумі 20 млн грн. Частина отриманих коштів, зокрема 15 млн грн, спрямовано на розвиток дорожнього господарства. Інша частина скерована на придбання цінних паперів та надання кредиту з обласного бюджету.

Дайте правову оцінку ситуації.

14. На підставі Закону про Державний бюджет України на поточний рік:

а) проаналізуйте встановлені дотації вирівнювання з Державного бюджету України;

б) з'ясуйте, з яких бюджетів та у яких розмірах кошти передаються до Державного бюджету України;

в) встановіть, на реалізацію яких цілей та до яких місцевих бюджетів спрямовуються субвенції в поточному році?

15. Після звіту про виконання Державного бюджету України на поточний рік за другий квартал виявлено перевищення доходів спеціального фонду бюджету над його видатками. Оскільки така ситуація свідчить про профіцит бюджету, Верховна Рада України прийняла рішення про передачу надлишково отриманої частини коштів спеціального фонду Державного бюджету України у вигляді субвенції бюджету міста на ремонт електромереж.

Обґрунтуйте правомірність рішення Верховної Ради України.

Т е м а 8. Правове регулювання державного боргу та державного кредиту

П л а н

1. Поняття, види та форми державного боргу.
2. Управління та обслуговування державного боргу.

3. Правове регулювання державного кредиту.
4. Державна позика: поняття та види.

З а в д а н н я

16. На збільшення державного боргу України вплинуло зростання боргу місцевих органів влади та державних підприємств. Для погашення цього боргу Кабінетом Міністрів України вирішено здійснити внутрішні та зовнішні запозичення у сумі 2 млн грн.

Проаналізуйте ситуацію. Дайте визначення державного боргу, зазначте фактори, які впливають на його зростання.

17. Укладаючи кредитні угоди з міжнародними фінансово-кредитними організаціями, держава Україна як позичальник встановила, а потім змінила в односторонньому порядку свої умови кредитування. Це було викликано стрімким зростанням дефіциту державного бюджету України. Отримані кошти використані на погашення заборгованості по заробітній платі, погашення раніше одержаних позик (як внутрішніх, так і зовнішніх).

Які принципи кредитування в цій ситуації були порушені? Що може виступати забезпеченням під час отримання державних позик та кредитів міжнародних організацій?

18. Міністерство фінансів України надало державну гарантію юридичній особі, що займається розробкою нанотехнологій, для отримання кредиту від міжнародної фінансової організації. Ця юридична особа не виконала у встановлений строк своїх зобов'язань перед позичальником, розраховуючи на списання цієї заборгованості через певний проміжок часу.

Вирішіть ситуацію. За рахунок чого і ким може надаватися державна (місцева) гарантія? На яких умовах вона надається?

Тема 9. Правовий режим позабюджетних державних цільових фондів

П л а н

1. Поняття та класифікація позабюджетних державних цільових фондів коштів.
2. Організаційно-правові основи діяльності фондів державного соціального страхування.
3. Організаційно-правові основи діяльності фондів екологічного спрямування.
4. Організаційно-правові основи діяльності фондів економічного спрямування.

З а в д а н н я

19. У зв'язку із загостренням епідеміологічної ситуації у країні та нестачею грошей у резервному фонді Державного бюджету Кабінетом Міністрів України вирішено направити кошти Державного фонду охорони навколишнього природного середовища на подолання епідемії нового штаму грипу.

Чи правомірні дії Кабінету Міністрів України? Який порядок використання коштів фондів охорони навколишнього природного середовища?

20. Громадянин звернувся за юридичною консультацією. Нещодавно він став самостійно забезпечувати себе роботою (малювати на замовлення), отже, виникла необхідність самостійно займатися сплатою єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Дайте відповідь на поставлені запитання:

а) до якого(их) цільового(их) фонду(ів) надходитимуть кошти від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування?

б) який орган контролює збір та облік єдиного внеску, його повноваження?

21. Адміністративна рада Фонду гарантування вкладів фізичних осіб вирішила відкрити підрозділи в обласних центрах України, головним завданням яких було б надання платних консультацій та інших послуг вкладникам банків – учасників (тимчасових учасників) Фонду.

Дайте правову оцінку діям адміністративної ради Фонду. Визначте, який правовий статус Фонду гарантування вкладів фізичних осіб та який порядок формування та використання його коштів.

Тема 10. Податкове право і податкова система України

П л а н

1. Податкове право в системі фінансового права.
2. Податкова система України: поняття і структура.
3. Податок: поняття, ознаки та функції.
4. Правовий механізм податку та його елементи.
5. Класифікація податків і зборів.
6. Відповідальність за порушення податкового законодавства.

З а в д а н н я

22. Згідно зі ст. 67 Конституції України кожен зобов'язаний сплачувати податки і збори в порядку і розмірах, встановлених законом.

Чи стосується ця вимога юридичних осіб – платників податків? Якими нормативними актами встановлюється даний обов'язок стосовно юридичних осіб?

23. Виходячи зі змісту Податкового кодексу України, наведіть по декілька прикладів матеріальних, процесуальних, регулятивних, охоронних, зобов'язуючих, забороняючих та уповноважуючих податково-правових норм.

Наведіть конкретні приклади та вкажіть, у чому полягають особливості таких правових норм.

24. Розкрийте правовий механізм одного з видів податку і одного з видів збору, які входять до податкової системи України.

Тема 11. Фінансово-правові основи грошового обігу, платіжних систем та банківської діяльності

П л а н

1. Поняття, функції та види грошей.
2. Грошовий обіг і грошова система.
3. Поняття і види платіжних систем. Платіжні інструменти.
4. Публічно-правове регулювання готівкових і безготівкових розрахунків.
5. Банківська система України та її структура.
6. Банківське регулювання і банківський нагляд.

З а в д а н н я

25. У ході перевірки податковий інспектор виявив, що на підприємстві не було встановлено ліміту готівки каси, а проведення готівкових розрахунків здійснювалося без видачі одержувачу коштів платіжного документа (товарного або касового чека, квитанції до прибуткового ордера, іншого письмового документа), що підтверджує сплату покупцем готівкових коштів. За результатами перевірки на підприємство було накладено штраф.

Чи правомірні дії податкового інспектора? Хто несе відповідальність за невстановлення ліміту готівки каси? Якщо ліміт залишку готівки в касі не встановлений, як відбувається інкасація в такому підприємстві?

26. У довідці про включення Національного банку України до Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України, виданої Головним міжрегіональним інформаційним центром Державного комітету статистики України, зазначено, що формою фінансування Національного банку України є бюджет.

Зробіть мотивований висновок щодо цієї довідки.

27. До комерційного банку надійшла платіжна вимога з Головного управління Державної фіскальної служби (ДФС) у Харківській області про примусове списання коштів у рахунок погашення податкового боргу підприємства. У реквізиті “Призначення платежу” вказано назву, номер і дату рішення органу ДФС про списання суми податкового боргу. Комерційний банк не прийняв цю платіжну вимогу. Начальник Головного управління ДФС у Харківській області надіслав лист до територіального управління Національного банку України, в якому вимагав вжити до комерційного банку заходів впливу за порушення банківського законодавства.

Чи є дії комерційного банку такими, що порушують чинне законодавство? Яке рішення в цій ситуації повинне прийняти територіальне управління Національного банку України?

Т е м а 12. Правове регулювання валютних відносин

П л а н

1. Валюта і валютні цінності.
2. Поняття та зміст валютних операцій.
3. Валютне регулювання та його зміст.
4. Валютний контроль: поняття і порядок здійснення.
5. Відповідальність за порушення валютного законодавства.

З а в д а н н я

28. Підприємство – резидент України уклало договір з іноземною компанією на поставку обладнання на суму 80 тис. євро. За дорученням українського підприємства комерційний банк придбав зазначену суму на міжбанківському валютному ринку та зарахував її на валютний рахунок цього підприємства. Але протягом двох тижнів до комерційного банку не надійшло платіжне доручення про перерахування коштів на рахунок іноземної компанії.

Якими в цій ситуації повинні бути дії комерційного банку?

29. Під час проведення документальної податкової перевірки приватного акціонерного товариства встановлено, що в березні поточного року укладено кредитний договір між ним та іноземним банком на суму 50 тис. доларів США. Кошти за договором вчасно одержані та зараховані уповноваженим банком на рахунок приватного акціонерного товариства, але документи, що свідчать про правомірність одержання кредитних коштів, до банку не надійшли.

Якими повинні бути дії комерційного банку за таких обставин? Які наслідки передбачені чинним законодавством у разі, якщо уповноважений банк не повідомляє відповідні органи про одержання кредиту резидентом від банку-нерезидента?

30. Під час попереднього розслідування по кримінальній справі слідчим відповідно до Кримінального процесуального кодексу України було обрано запобіжний захід до підозрюваного у виді застави. Як заставу слідчим прийнято від підозрюваного 20 тис. доларів США, про що складено “Протокол прийняття застави”.

Чи правомірні дії слідчого?

5. СЛОВНИК ОСНОВНИХ ТЕРМІНІВ

Анулювання – повна відмова держави від своїх боргових зобов'язань (внутрішніх, зовнішніх, по всьому державному боргу в цілому).

Банківське регулювання – одна з функцій Національного банку України, яка полягає у створенні системи норм, що регулюють діяльність банків, визначають загальні принципи банківської діяльності, порядок здійснення банківського нагляду, відповідальність за порушення банківського законодавства.

Банківський нагляд – система контролю та активних впорядкованих дій Національного банку України, спрямованих на забезпечення дотримання банками та іншими особами, стосовно яких ця установа здійснює наглядову діяльність, законодавства України і встановлених нормативів з метою забезпечення стабільності банківської системи та захисту інтересів вкладників та кредиторів банку.

Банківські метали – золото, срібло, платина, метали платинової групи, доведені (афіновані) до найвищих проб відповідно до світових стандартів, у зливках і порошках, що мають сертифікат якості, а також монети, вироблені з дорогоцінних металів.

Бюджет – план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються відповідно органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду.

Бюджети місцевого самоврядування – бюджети територіальних громад сіл, їх об'єднань, селищ, міст (у тому числі районів у містах).

Бюджетна класифікація – єдине систематизоване згрупування доходів, видатків, кредитування, фінансування бюджету, боргу відповідно до законодавства України та міжнародних стандартів.

Бюджетна програма – сукупність заходів, спрямованих на досягнення єдиної мети, завдань та очікуваного результату, визначення та реалізацію яких здійснює розпорядник бюджетних коштів відповідно до покладених на нього функцій.

Бюджетна система України – сукупність державного бюджету та місцевих бюджетів, побудована з урахуванням економічних відносин, державного і адміністративно-територіальних устроїв і врегульована нормами права.

Бюджетне асигнування – повноваження розпорядника бюджетних коштів, надане відповідно до бюджетного призначення, на взяття бюджетного зобов'язання та здійснення платежів, яке має кількісні, часові та цільові обмеження.

Бюджетне зобов'язання – будь-яке здійснене відповідно до бюджетного асигнування розміщення замовлення, укладення договору, придбання товару, послуги чи здійснення інших аналогічних операцій протягом бюджетного періоду, згідно з якими необхідно здійснити платежі протягом цього ж періоду або у майбутньому.

Бюджетне призначення – повноваження головного розпорядника бюджетних коштів, надане Бюджетним кодексом України, Законом про Державний бюджет України (рішенням про місцевий бюджет), яке має кількісні, часові і цільові обмеження та дозволяє надавати бюджетні асигнування.

Бюджетне регулювання – надання коштів із загальнодержавних джерел, що закріплені за бюджетом вищого рівня, бюджетам нижчестоящих рівнів з метою збалансування їх на рівні, необхідному для здійснення відповідних повноважень, виконання планів економічного і соціального розвитку на певній території.

Бюджетний запит – документ, підготовлений головним розпорядником бюджетних коштів, що містить пропозиції з відповідним обґрунтуванням обсягу бюджетних коштів, необхідних для його діяльності на наступні бюджетні періоди.

Бюджетний період – проміжок часу, що становить один календарний рік, який починається 1 січня кожного року і закінчується 31 грудня того ж року.

Бюджетний процес – регламентований бюджетним законодавством процес складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів, звітування про їх виконання, а також контролю за дотриманням бюджетного законодавства.

Бюджетний розпис – документ, у якому встановлюється розподіл доходів та фінансування бюджету, бюджетних асигнувань головним розпорядником бюджетних коштів по певних періодах року відповідно до бюджетної класифікації.

Бюджетний устрій – організація і принципи побудови бюджетної системи, її структури, взаємозв'язок між окремими ланками бюджетної системи.

Бюджетний цикл – проміжок часу від початку формування бюджету на планований рік до затвердження звіту про його виконання.

Бюджетні повноваження – права і обов'язки учасників бюджетних правовідносин.

Бюджетні установи – органи державної влади, органи місцевого самоврядування, а також організації, створені ними у встановленому порядку, що повністю утримуються за рахунок відповідно державного бюджету чи місцевого бюджету. Бюджетні установи є неприбутковими.

Валюта України – грошові знаки у вигляді банкнотів, казначейських білетів, монет і в інших формах, що перебувають в обігу та є законним платіжним засобом на території України, а також вилучені з обігу або такі, що вилучаються з нього, але підлягають обмінові на грошові знаки, які перебувають в обігу, кошти на рахунках, у внесках в банківських та інших фінансових установах на території України.

Валютне регулювання – спеціальний правовий режим реалізації валютних відносин, який передбачає комплекс заходів, що здійснюють уповноважені державні органи, спрямованих на організацію функціонування внутрішнього валютного ринку в державі та визначення порядку проведення валютних операцій.

Валютний контроль – комплекс заходів, що здійснюють спеціально уповноважені державні органи та інші суб'єкти, спрямованих на забезпечення додержання учасниками валютних правовідносин валютного законодавства України при проведенні валютних операцій.

Валютні обмеження – система державних заходів, спрямованих на встановлення порядку проведення валютних операцій.

Видатки бюджету – кошти, спрямовані на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом. До видатків бюджету не належать: погашення боргу; надання кредитів з бюджету; розміщення бюджетних коштів на депозитах; придбання цінних паперів; повернення надміру сплачених до бюджету сум податків і зборів (обов'язкових платежів) та інших доходів бюджету, проведення їх бюджетного відшкодування.

Витрати бюджету – видатки бюджету, надання кредитів з бюджету, погашення боргу та розміщення бюджетних коштів на депозитах, придбання цінних паперів.

Відповідальність за порушення фінансового законодавства – форма реалізації державно-владного примусу, що виникає у разі вчинення порушення приписів фінансово-правових норм і полягає у застосуванні спеціально уповноваженими державними органами до правопорушника передбачених законом санкцій.

Грошова система держави – 1) сукупність державних грошових знаків та організація їх обігу; 2) сукупний процес функціонування грошового обороту на території держави.

Грошовий оборот – врегульована правовими нормами сукупність суспільних відносин, у межах яких відбувається безперервний процес руху грошей у готівковій і безготівковій формах.

Державний борг – загальна сума боргових зобов'язань держави з повернення отриманих та непогашених кредитів (позик) станом на звітну дату, що виникають внаслідок державного запозичення.

Державні витрати – планова діяльність органів держави і місцевого самоврядування щодо цільового використання коштів публічних фондів.

Державні доходи – частина внутрішнього валового продукту у виді різних грошових платежів і надходжень у власність держави для використання їх компетентними державними органами для забезпечення цілей і завдань, що стоять перед державою.

Дефіцит бюджету – перевищення видатків бюджету над його доходами (з урахуванням різниці між наданням кредитів з бюджету та поверненням кредитів до бюджету).

Джерела фінансового права – форма вираження правотворчої діяльності держави з приводу прийняття компетентними державними органами нормативних актів, що встановлюють норми фінансового права.

Дотація – виділення коштів з бюджету для покриття запланованих збитків чи збалансування нижчестоящих бюджетів, підприємств і організацій.

Дотація вирівнювання – міжбюджетний трансферт на вирівнювання дохідної спроможності бюджету, який його отримує.

Доходи бюджету – податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України (включаючи трансферти, плату за надання адміністративних послуг, власні надходження бюджетних установ).

Єдиний казначейський рахунок – рахунок, відкритий Державному казначейству України в Національному банку України для обліку коштів та здійснення розрахунків у Системі електронних платежів Національного банку України.

Закон про Державний бюджет України – закон, який затверджує Державний бюджет України та містить положення щодо забезпечення його виконання протягом бюджетного періоду.

Закріплені доходи – такі, що постійно діючими нормативними актами віднесені до дохідної частини бюджетів певного рівня на невизначений у часі строк у розмірі територіального надходження повністю або у твердо фіксованому розмірі (нормативі).

Залишок бюджетних коштів – обсяг коштів відповідного бюджету, розпорядників та одержувачів бюджетних коштів цього бюджету на кінець звітного періоду.

Збір (плата, внесок) – обов'язковий платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників зборів, з умовою отримання ними спеціальної вигоди, у тому числі внаслідок вчинення на користь таких осіб державними органами, органами місцевого самоврядування, іншими уповноваженими органами та особами юридично значимих дій.

Зведений бюджет – сукупність показників бюджетів, що використовуються для аналізу та прогнозування економічного і соціального розвитку держави.

Зовнішній державний борг – борг іноземним державам, організаціям і особам.

Іноземна валюта – іноземні грошові знаки у вигляді банкнотів, казначейських білетів, монет, що перебувають в обігу та є законним платіжним засобом на території відповідної держави, а також вилучені з обігу або такі, що вилучаються з нього, але підлягають обмінові на грошові знаки, які перебувають в обігу, кошти у грошових одиницях іноземних держав і міжнародних розрахункових (клірингових) одиницях, що перебувають на рахунках або вносяться до банківських та інших фінансових установ за межами України.

Казначейське зобов'язання України – державний цінний папір, що розміщується виключно на добровільних засадах серед фізичних осіб, посвідчує факт заборгованості Державного бюджету України перед власником казначейського зобов'язання України, дає право на отримання грошового доходу та погашається відповідно до умов розміщення казначейських зобов'язань України. Номінальна вартість казначейських зобов'язань України може бути визначена у національній або іноземній валюті.

Коефіцієнт вирівнювання – показник, який використовується для розрахунку обсягу коштів, що передаються до державного бюджету з місцевих бюджетів, з метою стимулювання нарощування доходів місцевих бюджетів у процесі бюджетного планування.

Конверсія позики – зміна первинних умов позики щодо прибутковості.

Консолідація позики – зміна термінів дії раніше випущених позик.

Кошик доходів місцевого самоврядування – доходи загального фонду, закріплені Бюджетним кодексом України на постійній основі за місцевими бюджетами, що враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів.

Кошторис – основний плановий фінансовий документ бюджетної установи, яким на бюджетний період встановлюються повноваження щодо отримання надходжень і розподіл бюджетних асигнувань на взяття бюджетних зобов'язань та здійснення платежів для виконання бюджетною установою своїх

функцій та досягнення результатів, визначених відповідно до бюджетних призначень.

Кредитування бюджету – операції з надання коштів з бюджету на умовах повернення, платності та строковості, внаслідок чого виникають зобов'язання перед бюджетом (надання кредитів з бюджету), та операції з повернення таких коштів до бюджету (повернення кредитів до бюджету).

Методи фінансової діяльності держави – способи, прийоми, за допомогою яких здійснюються мобілізація, розподіл і використання грошових коштів публічних фондів.

Міжбюджетні відносини – відносини між державою, Автономною Республікою Крим та територіальними громадами щодо забезпечення відповідних бюджетів фінансовими ресурсами, необхідними для виконання функцій, передбачених Конституцією України та законами України.

Міжбюджетні трансферти – кошти, які безоплатно і безповоротно передаються з одного бюджету до іншого.

Місцеві бюджети – бюджет Автономної Республіки Крим, обласні, районні бюджети та бюджети місцевого самоврядування.

Надходження бюджету – доходи бюджету, повернення кредитів до бюджету, кошти від державних (місцевих) запозичень, кошти від приватизації державного майна (щодо державного бюджету), повернення бюджетних коштів з депозитів, надходження внаслідок продажу/пред'явлення цінних паперів.

Новація позики – угода між позичальником і позикодавцем із заміни зобов'язання за зазначеною фінансовою позицією іншим зобов'язанням.

Облігація – цінний папір, що посвідчує внесення його першим власником грошей, визначає відносини позики між власником облігації та емітентом, підтверджує зобов'язання емітента повернути власникові облігації її номінальну вартість у передбачений проспектом емісії (для державних облігацій України – умовами їх розміщення) строк та виплатити дохід за облігацією, якщо інше не передбачено проспектом емісії (для державних облігацій України – умовами їх розміщення).

Обслуговування державного (місцевого) боргу – операції щодо здійснення плати за користування кредитом (позикою), сплати комісій, штрафів та інших платежів, пов'язаних з управлінням державним (місцевим) боргом. До таких операцій не належить погашення державного (місцевого) боргу.

Одержувачі бюджетних коштів – юридичні та фізичні особи, що не мають статусу бюджетної установи, а саме: 1) державні (комунальні) організації, установи та підприємства; 2) юридичні особи інших форм власності; 3) фізичні особи, в тому числі і фізичні особи – підприємці.

Податкова система – сукупність загальнодержавних та місцевих податків та зборів, що справляються в установленому Податковим кодексом України порядку.

Податок – обов'язковий, безумовний платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників податку відповідно до Податкового кодексу України.

Поточні видатки – витрати бюджетів на фінансування мережі підприємств, установ, організацій і органів, які діють на початок бюджетного року, а також на фінансування заходів щодо соціального захисту населення та інших заходів, що не належать до видатків розвитку.

Профіцит бюджету – перевищення доходів бюджету над його видатками (з урахуванням різниці між поверненням кредитів до бюджету та наданням кредитів з бюджету).

Регулюючі доходи – передбачені Законом про Державний бюджет або рішенням про бюджет місцевих органів доходи, надходження яких щорічно визначаються та перерозподіляються між різними ланками бюджетів.

Рефінансування позики – випуск нових позик з метою покриття раніше випущених боргових зобов'язань.

Рішення про місцевий бюджет – виданий в установленому порядку, що затверджує місцевий бюджет та визначає повноваження документ Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевої державної адміністрації або виконавчого органу місцевого самоврядування здійснювати виконання місцевого бюджету протягом бюджетного періоду.

Розпорядник бюджетних коштів – бюджетна установа в особі її керівника, уповноважена на отримання бюджетних

асигнувань, взяття бюджетних зобов'язань та здійснення витрат бюджету.

Страховання – система відносин щодо формування і використання централізованих і децентралізованих фондів, необхідних для фінансування непередбачених потреб суспільства і його членів, відшкодування шкоди, що виникла внаслідок стихійного лиха та інших подібних подій.

Субвенції – міжбюджетні трансферти для використання на певну мету в порядку, визначеному органом, який прийняв рішення про надання субвенції.

Тип грошової системи – характер зв'язку між загальним еквівалентом і грошима, що знаходяться в обігу, який спочатку складається стихійно, а пізніше закріплюється законодавчим рішенням.

Трансферти – кошти, одержані від інших органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, інших держав або міжнародних організацій на безоплатній та безповоротній основі.

Уніфікування позики – об'єднання декількох позик в одну, коли облігації раніше випущених позик обмінюються на облігації нової позики, що передбачає зменшення кількості видів цінних паперів, які знаходяться в обігу одночасно.

Управління державним (місцевим) боргом – сукупність дій, пов'язаних із здійсненням запозичень, обслуговуванням і погашенням державного (місцевого) боргу, інших правочинів з державним (місцевим) боргом, що спрямовані на досягнення збалансованості бюджету та оптимізацію боргового навантаження.

Фінансова дисципліна – чітке дотримання закріплених нормами права розпоряджень, що регулюють порядок формування, розподілу і використання публічних грошових фондів.

Фінансова діяльність держави – здійснення державою формування, розподілу і використання централізованих і децентралізованих публічних грошових фондів з метою забезпечення функціонування держави, виконання завдань соціально-економічного характеру, управління, обороноздатності, діяльності державних органів.

Фінансова система держави – 1) сукупність взаємозалежних, взаємодіючих фінансових інститутів, що опосередковують формування і використання публічних грошових фондів; 2) сукупність державних органів і установ, що здійснюють фінансову діяльність.

Фінансове право як галузь права – сукупність правових норм, що регулюють суспільні відносини у сфері формування, розподілу і використання централізованих і децентралізованих грошових фондів держави і територіальних громад.

Фінансове право як наука – сукупність знань, категорій, положень, що відображають зміст фінансово-правових норм, особливості їх застосування на практиці.

Фінансовий контроль – особлива сфера державного контролю, що являє собою діяльність фінансових органів з виявлення порушень законності, фінансової дисципліни і доцільності при формуванні, розподілі і використанні державних і муніципальних грошових фондів.

Фінансовий норматив бюджетної забезпеченості – гарантований державою в межах наявних бюджетних коштів рівень фінансового забезпечення завдань і функцій, які здійснюються відповідно Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими державними адміністраціями, виконавчими органами місцевого самоврядування, що використовується для визначення обсягу міжбюджетних трансфертів.

Фінансові правовідносини – урегульовані нормами фінансового права суспільні відносини, що виникають, змінюються і припиняються в процесі мобілізації, розподілу і використання централізованих і децентралізованих публічних фондів фінансових ресурсів, мають державно-владний і майновий характер.

Фінансово-правова норма – встановлене державою та забезпечене її примусовою силою загальнообов'язкове правило поведінки суб'єктів суспільних відносин, що виникають і розвиваються в процесі мобілізації, розподілу і витрачання централізованих і децентралізованих публічних фондів коштів, встановлює права та обов'язки їх учасників і має імперативний характер.

Фінансування – безоплатне і безповоротне виділення коштів із державних або муніципальних фінансових фондів на здійснення публічних потреб.

Фінансування бюджету – надходження та витрати бюджету, пов'язані зі зміною обсягу боргу, обсягів депозитів і цінних паперів, кошти від приватизації державного майна (щодо державного бюджету), зміна залишків бюджетних коштів, які використовуються для покриття дефіциту бюджету або визначення профіциту бюджету.

6. ПОТОЧНИЙ ТА ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Курс	Напрямок, освітньо- кваліфікаційний рівень	Характеристика навчального курсу (структура залікового кредиту)
<p>Кількість кредитів ECTS: 3,5</p> <p>Загальна кількість годин: 105</p> <p>Тижневих годин: 4</p>	<p>галузь знань 08 "Право"</p> <p>перший (бакалаврський) освітньо-кваліфікаційний рівень</p> <p>спеціальність 081 "Право"</p>	<p>Обов'язкова:</p> <p>Лекції: 26</p> <p>Практичні заняття: 30</p> <p>Самостійна робота: 39</p> <p>Індивідуальна робота: 10</p> <p>Форма контролю: іспит</p>

7. ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

Індивідуальна робота студентів з “Фінансового права” передбачає:

участь у роботі студентського наукового гуртка з фінансового та податкового права, студентських конференціях, конкурсах, олімпіадах;

написання рефератів та їх презентацію;

анотацію прочитаної додаткової літератури;

переклад іноземних текстів встановлених обсягів тощо.

Вибір студентом видів індивідуальної роботи здійснюється на альтернативній основі з урахуванням власних інтересів за попереднім узгодженням з викладачем. Організацію, контроль та оцінку якості виконання індивідуальної роботи здійснює викладач, який проводив практичні заняття. За індивідуальну роботу студент має можливість отримати максимально 14 балів.

8. ПРОГРАМНІ ПИТАННЯ

1. Поняття, ознаки та функції фінансів.
2. Поняття й структура фінансової системи держави.
3. Зміст та принципи публічної фінансової діяльності.
4. Форми та методи публічної фінансової діяльності.
5. Система органів, що здійснюють фінансову діяльність.
6. Фінансове право як галузь права.
7. Предмет і метод фінансового права.
8. Система фінансового права.
9. Джерела фінансового права.
10. Фінансове законодавство.
11. Фінансове право в системі права.
12. Фінансово-правові норми: поняття, структура й особливості.
13. Види фінансово-правових норм.
14. Фінансові правовідносини: зміст і особливості.
15. Види фінансових правовідносин.
16. Поняття і значення фінансового контролю.
17. Види фінансового контролю.
18. Незалежний фінансовий контроль.
19. Методи фінансового контролю.
20. Перевірка як метод фінансового контролю.
21. Ревізія як метод фінансового контролю.
22. Система органів фінансового контролю.
23. Рахункова палата.
24. Державна казначейська служба України.
25. Державна фінансова інспекція України.
26. Державна фіскальна служба України.
27. Бюджетне право в системі фінансового права.
28. Бюджетні правовідносини.
29. Поняття бюджету та його складові.
30. Дефіцит і профіцит бюджету: зміст, шляхи подолання.
31. Бюджетна система та бюджетний устрій.
32. Бюджетна класифікація: поняття, значення та структура.
33. Державний бюджет України: його доходи та видатки.
34. Місцеві бюджети: види, склад доходів і видатків.

35. Відповідальність за порушення бюджетного законодавства.
36. Бюджетний цикл та бюджетний період.
37. Стадії бюджетного процесу.
38. Поняття та принципи бюджетного процесу.
39. Учасники бюджетного процесу та їх повноваження.
40. Застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі.
41. Складання проектів бюджетів.
42. Бюджетний запит: поняття, зміст і значення.
43. Бюджетний розпис: поняття, зміст і значення.
44. Кошторис бюджетних установ: поняття і зміст.
45. Розгляд і прийняття бюджетів.
46. Зміст Закону про Державний бюджет України.
47. Виконання бюджетів.
48. Звітність про бюджет.
49. Поняття і принципи міжбюджетних відносин.
50. Міжбюджетні трансферти: поняття та види.
51. Сутність та методи бюджетного регулювання.
52. Порядок надання міжбюджетних трансфертів.
53. Державний борг: поняття і види.
54. Управління й обслуговування державного боргу.
55. Правове регулювання державного кредиту.
56. Сутність, значення й функції державної позики.
57. Види державної позики.
58. Позабюджетні державні цільові фонди: поняття та класифікація.
59. Фонди державного соціального страхування.
60. Фонди екологічного спрямування.
61. Фонди економічного спрямування.
62. Податкове право в системі фінансового права.
63. Податкова система України.
64. Поняття, ознаки й функції податку.
65. Правовий механізм податку та його елементи.
66. Класифікація податків і зборів.
67. Податки з юридичних осіб.
68. Податки з фізичних осіб.
69. Податки зі змішаним платником.

70. Місцеві податки і збори.
71. Відповідальність за порушення податкового законодавства.
72. Поняття, суть і функції грошей.
73. Поняття і структура грошової системи України.
74. Правові основи грошового обігу.
75. Правове регулювання готівкового обігу.
76. Правове регулювання безготівкового обігу.
77. Поняття, зміст та види платіжних систем.
78. Поняття та зміст банківської системи України.
79. Правовий статус Національного банку України.
80. Функції Національного банку України.
81. Банківське регулювання в Україні: поняття й форми.
82. Правове регулювання банківського нагляду.
83. Валюта і валютні цінності.
84. Валютні обмеження.
85. Поняття й зміст валютних операцій.
86. Поняття й зміст валютного регулювання.
87. Валютний контроль.
88. Відповідальність за порушення валютного законодавства.
89. Бюджетний кодекс України.
90. Податковий кодекс України.
91. Закон України “Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні”.
92. Закон України “Про Рахункову палату”.
93. Декрет Кабінету Міністрів України “Про систему валютного регулювання і валютного контролю”.
94. Закон України “Про Національний банк України”.
95. Закон України “Про банки і банківську діяльність”.
96. Закон України “Про платіжні системи та переказ коштів в Україні”.
97. Постанова Кабінету Міністрів України “Про Державну фіскальну службу України”.
98. Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Положення про Державну казначейську службу України”.
99. Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Положення про Державну фінансову інспекцію України”.

9. КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ УСПІШНОСТІ СТУДЕНТІВ

Підсумкове оцінювання рівня знань студентів з фінансового права здійснюється на основі результатів поточного контролю (ПК), індивідуальної роботи студентів та підсумкового контролю знань студентів (ПКЗ) за 100-бальною шкалою. Завдання ПК та індивідуальної роботи студентів оцінюються у діапазоні від 0 до 40 балів; завдання, що виносяться на ПКЗ – від 0 до 60 балів.

ПКЗ з фінансового права проводиться у формі іспиту з вузлових питань, що потребують творчої відповіді та уміння синтезувати отримані фінансово-правові знання і сучасні правові проблеми.

Конкретний перелік питань та завдань, що охоплюють весь зміст навчальної дисципліни, критерії оцінювання екзаменаційних завдань, порядок і час їх складання визначаються кафедрою і доводяться до студентів на початку навчального року. До екзаменаційного білета включаються, як правило, три питання з фінансового права.

До відомості обліку підсумкової успішності вносяться сумарні результати в балах ПК, індивідуальної роботи студентів та ПКЗ.

Підсумкова оцінка виставляється в залікову книжку за шкалою, наведеною нижче.

Шкала оцінювання

Оцінка за шкалою ECTS	ВИЗНАЧЕННЯ	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за 100-бальною шкалою, що використовується в Нац. юрид. ун-ті України ім. Ярослава Мудрого
A	ВІДМІННО – відмінне виконання, лише з незначною кількістю помилок	5	90-100
B	ДУЖЕ ДОБРЕ – вище середнього рівня, з кількома помилками	4	80-89
C	ДОБРЕ – в цілому правильна робота, з певною кількістю незначних помилок		75-79
D	ЗАДОВІЛЬНО – непогано, але зі значною кількістю недоліків	3	70-74
E	ДОСТАТНЬО – виконання задовольняє мінімальні критерії		60-69
FX	НЕЗАДОВІЛЬНО – потрібно попрацювати перед тим, як перескласти	2	35-59
F	НЕЗАДОВІЛЬНО – необхідна серйозна подальша робота, обов'язковий повторний курс		1-34

10. СПИСОК НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 2010. – № 50-51. – Ст. 572.

Митний кодекс України від 13.03.2012 р. № 4495-VI // Там же. – 2012. – № 44-45; № 46-47; № 48. – Ст. 552.

Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. // Там же. – 2011. – № 13-14/№ 15-16. – Ст. 112.

Про аудиторську діяльність : Закон України від 22.04.1993 р. (у ред. від 14.09.2006 р.) // Там же. – 2006. – № 44. – Ст. 432.

Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 р. // Там же. – 2001. – № 5-6. – Ст. 30.

Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. // Там же. – 1999. – № 40. – Ст. 365.

Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 08.07.2010 р. // Там же. – 2011. – № 2. – Ст. 11.

Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні : Закон України від 26.01.1993 р. // Там же. – 1993. – № 13. – Ст. 110.

Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 р. // Там же. – 1997. – № 24. – Ст. 170.

Про Національний банк України : Закон України від 20.05.1999 р. // Там же. – 1999. – № 29. – Ст. 238.

Про платіжні системи та переказ коштів в Україні : Закон України від 05.04.2001р.// Там же. – 2001. – №29. – Ст. 137.

Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті : Закон України від 23.09.1994 р. // Там же. – 1994. – № 40. – Ст. 364.

Про Рахункову палату : Закон України від 02.07.2015 р. № 576-VIII // Там же. – 2015. – № 36. – Ст. 360.

Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12.07.2001 р. // Там же. – 2001. – № 32. – Ст. 1457.

Про цінні папери та фондовий ринок : Закон України від 23.02.2006 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 2006. – № 31. – Ст. 268.

Про систему валютного регулювання і валютного контролю: Декрет Кабінету Міністрів України від 19.02.1993 р. // Там же. – 1993. – № 17. – Ст. 184.

Положення про Державну казначейську службу України: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 15.04.2015 р. № 215 // Офіц. вісн. України. – 2015. – № 33. – Ст. 964.

Положення про Державну фінансову інспекцію України : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 р. № 310 // Там же. – 2014. – № 64. – Ст. 1764.

Положення про Державну фіскальну службу України : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 21.05.2014 р. № 236 // Там же. – 2014. – № 55. – Ст. 1507.

Положення про Міністерство фінансів України : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 р. № 375 // Там же. – 2014. – № 69. – Ст. 1936.

Положення про Пенсійний фонд України : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 23.07.2014 р. № 280 // Там же. – 2014. – № 60. – Ст. 1652.

Актуальні питання науки фінансового права : монографія / М. П. Кучерявенко [та ін.]; за ред. М. П. Кучерявенка. – Харків: Право, 2010. – 464 с.

Алісов Є. О. Теоретичні проблеми правового регулювання грошового обігу в Україні : монографія / Є. О. Алісов. – Харків: Фоліо, 2004. – 286 с.

Алісов Є. О. Гроші і грошовий обіг: теоретичні засади та стан правового регулювання в Україні : монографія / Є. О. Алісов. – Харків: Ксилон, 2004. – 326 с.

Алисов Е. А. Правовое регулирование валютных отношений в Украине : монография / Е. А. Алисов. – Харьков: Консум, 1998. – 142 с.

Бех Г. В. Правове регулювання непрямих податків в Україні: дис. ... канд. юрид. наук / Г. В. Бех. – Харків: Б. в., 2001. – 189 с.

Бондаренко І. М. Правова регламентація господарської діяльності казенних підприємств : дис... канд. юрид. наук / І. М. Бондаренко. – Харків: Б. в., 2001. – 207 с.

Білінський Д. О. Проблеми кодифікації податкового законодавства України : дис. ... канд. юрид. наук / Д. О. Білінський. – Харків: Б. в., 2009. – 192 с.

Бюджетний кодекс України. Науково-практичний коментар: [станом на 01.03.2011 р.] / за ред. Л. К. Воронової, М. П. Кучерявенка. – Харків: Право, 2011. – 608 с.

Бюджетна підтримка та податкове стимулювання національної економіки України : монографія / за заг. ред. Л. Л. Тарангул. – Ірпінь: Фенікс, 2012. – 532 с.

Воронова Л. К. Фінансове право : підручник / Л. К. Воронова. – Київ: Прецедент; Моя книга, 2006. – 448 с.

Головашевич О. О. Правове регулювання оподаткування доходів фізичних осіб в Україні : дис. ... канд. юрид. наук / О. О. Головашевич. – Харків: Б. в., 2007. – 193 с.

Гончаренко О. В. Міжбюджетні відносини на місцевому рівні в Україні : монографія / О. В. Гончаренко. – Київ: Алерта, 2013. – 220 с.

Дамірчиев М. І. Порівняльно-правовий аналіз системи оподаткування України та Республіки Азербайджан : дис. ... канд. юрид. наук / Мушфік Іскендер Огли Дамірчиев. – Харків: Б. в., 2010. – 200 с.

Дамірчиев М. І. Правова природа фінансової діяльності : монографія / М. І. Дамірчиев. – Харків: Право, 2014. – 256 с.

Дмитренко Є. С. Юридична відповідальність суб'єктів фінансового права у механізмі правового забезпечення фінансової безпеки України : монографія / Є. С. Дмитренко. – Київ: Юрінком Інтер, 2009. – 592 с.

Дмитрик О. А. Содержание и классификация финансовых правоотношений : монографія / О. А. Дмитрик; под ред. Н. П. Кучерявенко. – Харьков: Легас, 2004. – 160 с.

Дмитрик О. О. Джерела фінансового права: проблеми та перспективи розвитку : [монографія] / О. О. Дмитрик. – Харків: Віровець А. П.; Апостроф, 2010. – 328 с.

Дуравкін П. М. Забезпечення виконання податкового обов'язку : монографія / П. М. Дуравкін. – Харків: Право, 2013. – 192 с.

Заверуха І. Б. Державний борг України: проблеми правового регулювання : [монографія] / І. Б. Заверуха. – Львів: Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2006. – 309 с.

Іванський А. Й. Фінансово-правова відповідальність: теоретичний аналіз : [монографія] / А. Й. Іванський. – Одеса: Юрид. літ., 2008. – 504 с.

Кобильнік Д. А. Правове регулювання пільг при оподаткуванні: дис. ... канд. юрид. наук / Д. А. Кобильнік. – Харків: Б. в., 2002. – 206 с.

Котенко А. М. Договірні відносини у сфері фінансово-правового регулювання : дис. ... канд. юрид. наук / А. М. Котенко. – Харків: б. в., 2012. – 198 с.

Кучерявенко Н. П. Курс податкового права: в 6-ти т. / Н. П. Кучерявенко. – Харків: Легас, 2004. – Т 2: Введення в теорію податкового права. 600 с.

Лукашев О. А. Правове регулювання грошової системи України : дис. ... канд. юрид. наук / О. А. Лукашев. – Харків: Б. в., 2002. – 200 с.

Лукашев О. А. Теоретичні проблеми системи фінансового права : монографія / О. А. Лукашев. – Харків: Право, 2010. – 304 с.

Музика-Стефанчук О. А. Органи публічної влади як суб'єкти бюджетних правовідносин : монографія / О. А. Музика-Стефанчук. – Хмельницький : Хмельн. ун-т упр. і права, 2011. – 284 с.

Музика-Стефанчук О. А. Фінансово-правова основа місцевого самоврядування в зарубіжних країнах : навч. посіб. / О. А. Музика-Стефанчук. – Київ: Правова єдність, 2009. – 224 с.

Нечай А. А. Актуальні питання фінансового права: правові основи публічних накопичувальних фондів : [монографія] / А. А. Нечай. – Чернівці : Рута, 2004. – 376 с.

Нечай А. А. Проблеми правового регулювання публічних фінансів та публічних видатків : монографія / А. А. Нечай. – Чернівці : Рута, 2004. – 264 с.

Онищук Н. Ю. Правове регулювання виконання податкового обов'язку : дис. ... канд. юрид. наук / Н. Ю. Онищук. – Харків: Б. в., 2010. – 202 с.

Орлюк О. П. Теоретичні питання банківського права і банківського законодавства : монографія / О. П. Орлюк. – Київ: Юрінком Інтер, 2003. – 100 с.

Орлюк О. П. Фінансове право: академічний курс : [підруч.] / О. П. Орлюк. – Київ: Юрінком Інтер, 2010. – 808 с.

Очерки финансово-правовой науки современности : монография / под. общ. ред. Л. К. Вороновой, Н. И. Химичевой. – Москва, Харьков: Право, 2011. – 592 с.

Перепелица М. А. Правовое регулирование статуса плательщиков налогов и сборов в Украине : монография / М. А. Перепелица. – Харьков: Легас, 2003. – 116 с.

Перепелица М. О. Поняття та види суб'єктів фінансового права : монографія / М. О. Перепелица. – Х. : Право, 2012. – 272 с.

Савченко Л. А. Правовий статус Рахункової палати України: монографія / Л. А. Савченко. – Ірпінь : Акад. ДПС України, 2002. – 131 с.

Савченко Л. А. Правові проблеми фінансового контролю в Україні : монографія / Л. А. Савченко. – Ірпінь : Акад. ДПС України, 2001. – 407 с.

Семчик О. О. Держава і фінанси: правовий зв'язок : [монографія] / О. О. Семчик; відп. ред. Л. К. Воронова. – Київ: Юрид. думка, 2010. – 204 с.

Россіхіна Г. В. Застосування фінансово-правових норм: монографія / Г. В. Россіхіна. – Харків: Цифрова друкарня № 1, 2013. – 400 с.

Фінансове право : підручник / Алісов Є. О. та ін.; за ред. М. П. Кучерявенка. – Харків: Право, 2013. – 398 с.

Чернадчук В. Д. Бюджетні правовідносини в Україні: поняття, класифікація та особливості структури : [монографія] / В. Д. Чернадчук. – Суми : Унів. книга, 2011. – 172 с.

Шаренко М. С. Правовий статус платника податку на додану вартість в Україні : дис. ... канд. юрид. наук / М. С. Шаренко. – Харків: Б. в., 2010. – 190 с.

Шевчик О. С. Регулювання валютного контролю в Україні: фінансово-правовий аспект: [монографія] / О. С. Шевчик. – Полтава : РВВ ПДАА, 2012. – 168 с.

Шемшученко Г. Ю. Фінансово-правове регулювання банківського кредитування : монографія / Г. Ю. Шемшученко. – Київ: Юрид. думка, 2006. – 264 с.

Шульга Т. М. Правове регулювання бюджетних доходів, пов'язаних із природокористуванням : монографія / Т. М. Шульга; за ред. М. П. Кучерявенка. – Харків: ФІНН, 2009. – 176 с.

ЗМІСТ

1. Вступ.....	3
2. Загальний розрахунок годин лекцій, практичних занять, самостійної роботи.....	5
3. Програма навчальної дисципліни “Фінансове право”.....	6
4. Завдання до практичних занять та самостійної роботи.....	14
5. Словник основних термінів.....	27
6. Поточний та підсумковий контроль знань студентів.....	38
7. Індивідуальна робота студентів.....	39
8. Програмні питання	40
9. Критерії оцінки успішності студентів.....	43
10. Список нормативно-правових актів та літератури.....	45

Навчальне видання

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “ФІНАНСОВЕ ПРАВО”

(галузь знань 08 “Право”,
перший (бакалаврський) освітньо-кваліфікаційний рівень,
спеціальність 081 “Право”)

У к л а д а ч і : КУЧЕРЯВЕНКО Микола Петрович,
ДМИТРИК Ольга Олександрівна,
ДУРАВКІН Павло Михайлович,
ШУЛЬГА Тетяна Михайлівна,
КОТЕНКО Артем Михайлович,
ГОЛОВАШЕВИЧ Олександр Олександрович,
МАКУХ Оксана Володимирівна,
СМИЧОК Євген Михайлович,
РОМАНОВА Ганна Сергіївна,
ТОКАРСЬВА Катерина Олегівна

Відповідальний за випуск *М. П. Кучерявенко*

Редактор *О. І. Борисенко*
Комп’ютерна верстка *А. В. Старжинської*

План 2015

Підп. до друку 15.10.2015. Формат 60x84 ¹/₁₆. Папір офсетний.
Друк: ризограф. Ум. друк. арк. 3,2. Облік.-вид. арк. 1,7. Вид. № 480.
Тираж прим. Зам. № . Ціна договірна.

Редакційно-видавничий відділ
Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого,
вул. Пушкінська, 77, м. Харків, 61024, Україна.

Друкарня
Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого,
вул. Пушкінська, 77, м. Харків, 61024, Україна.